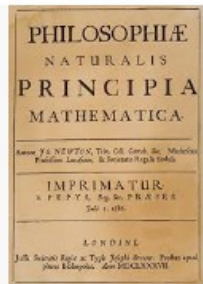
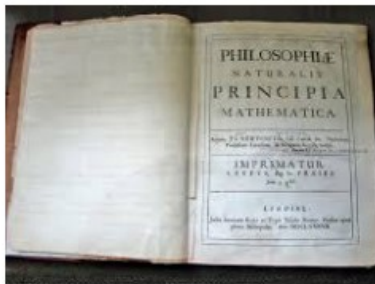

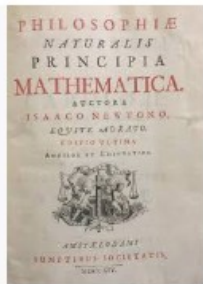
Philosophiæ Naturalis...
amazon.com

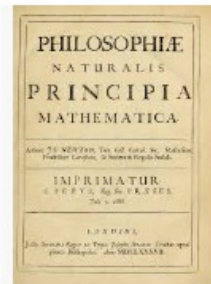
Amazon.com: Isaac N...
amazon.com

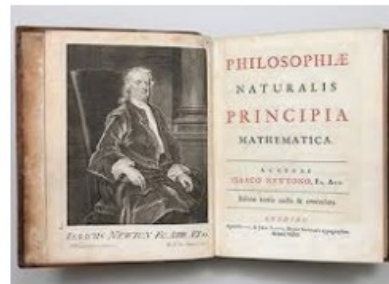
Philosophiæ Naturalis Principia Mathe...
cs.wikipedia.org

Philosophiæ naturalis...
abebooks.co.uk · Skladem

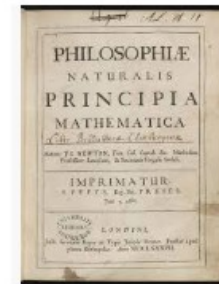
Philosophiæ Naturalis ...
en.wikipedia.org

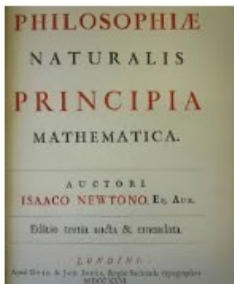
Philosophiæ Naturalis Principia Mathe...
zvab.com · Skladem

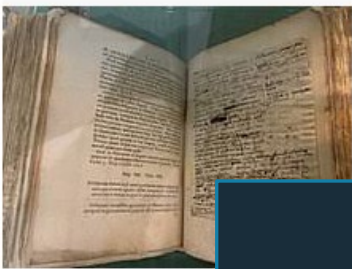
Philosophiæ Naturalis Principia...
iberlibro.com · Skladem

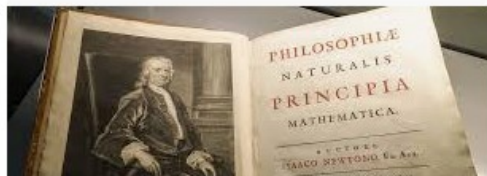
Principia Philosophiæ...
europeana.eu

Isaac Newton - Philos...
auction.catawiki.com

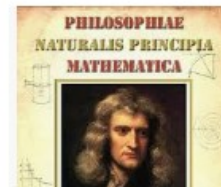
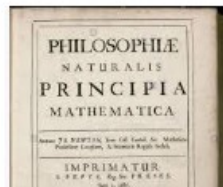

Philosophiæ Naturalis...
cs.wikipedia.org

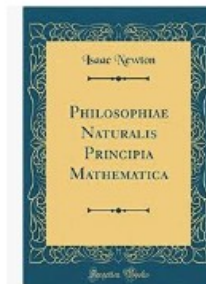

Newton promluví česky O překladu Newtonovy knihy Matematické principy přírodní filozofie

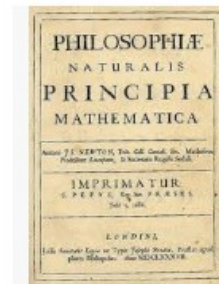
Prof. Jan Novotný, CSc.
Masarykova univerzita

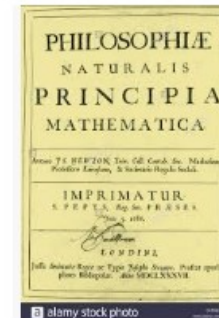
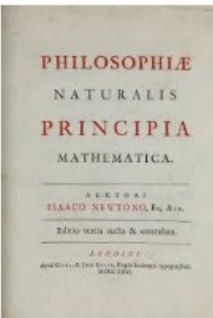
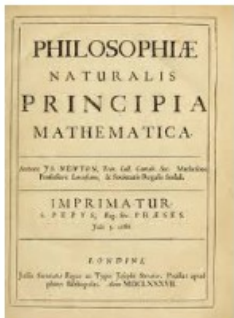
thes...
m · Sk...

Philosophiæ Naturalis...
amazon.com

Isaac Newton: Philoso...
jirisoler.wz.cz

alamy stock photo

Prameny novověké vědy

<https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/37050?page=1>

Cíle projektu:

**zpřístupnění významných děl z dějin novověké vědy v podobě komentovaných překladů,
doplněných vysvětlujícími úvody a předmluvami.**

Kolektivní spolupráce: fyziků, historiků a didaktiků přírodních věd, filologů a historiků filosofie

Přehled překládaných spisů:

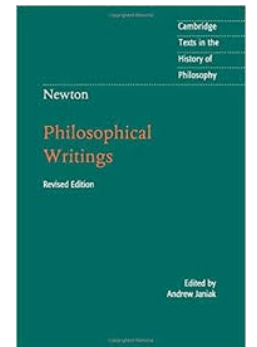
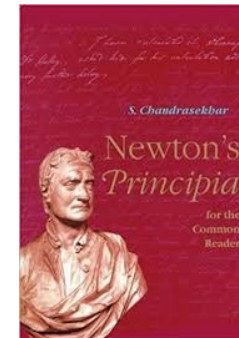
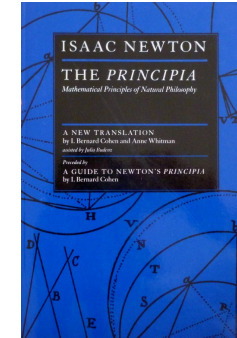
- 1) výbor z Keplerova spisu *Astronomia nova* (1609);**
- 2) výbor z Newtonových textů (*Philosophiae naturalis principia mathematica* (1687);
korespondence;**
- 3) překlad Galileova spisu *Il saggiatore* (1623);**
- 4) překlad spisu Bertranda de Fontenelle *Entretiens sur la pluralité des mondes* (1686);**
- 5) výbor ze spisu Jacoba Bernoulliho *Ars conjectandi* (1713).**

Isaac Newton 1643-1727

Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica, Matematické principy přírodní filozofie (1687, 1.vydání, 2.vydání 1713, 3.vydání 1726) - spis, považovaný za jeden z pilířů moderní vědy.

Výběr kapitol pro překlad:

- Úvodní kapitoly včetně předmluv
- DEFINICE
- AXIOMY NEBOLI ZÁKONY POHYBU
- větší část Třetí knihy PŘÍRODNÍ FILOSOFIE - O SYSTÉMU SVĚ
- JEVY a PROPOZICE (precese, dmutí)
- OBECNÉ SCHOLIUM
- DOPISY SIRA ISAACA NEWTONA DR. RICHARDU BENTLEYMU 1692 -1693

Obsah Díla- Matematické principy přírodní filozofie - 3.vydání

Úvodní text Rogera Cotese

Edmond Halley: Óda na Newtona

Autorova předmluva k prvnímu vydání

Autorova předmluva k druhému vydání

Autorova předmluva ke třetímu vydání

DEFINICE (8 definic. 1 scholium)

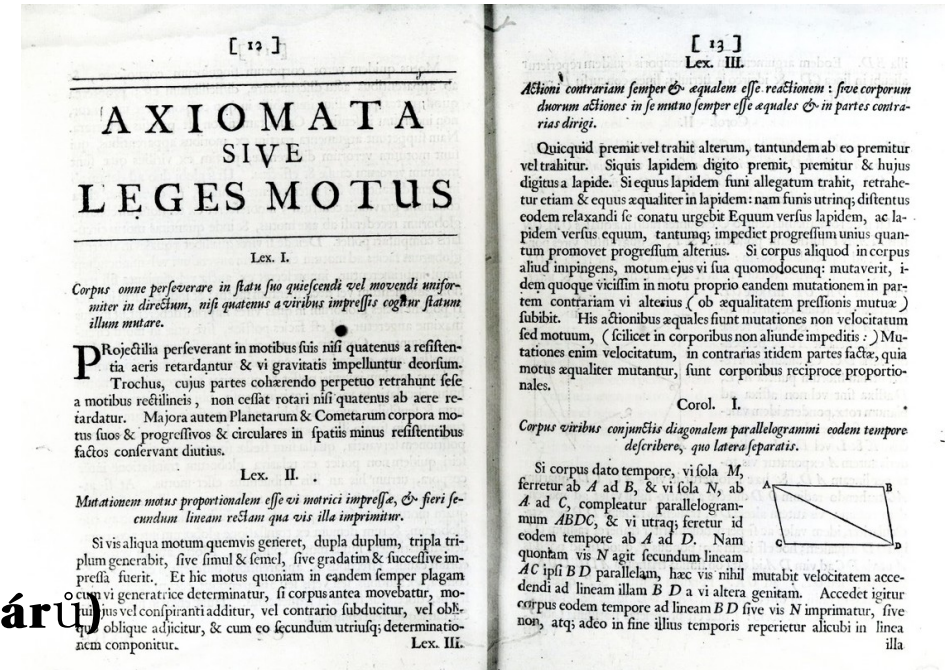
AXIOMY - ZÁKONY POHYBU (15 stran, 3 zákony, 6 korolárů)

KNIHA 1: O pohybu těles (De Motu Corporum I): O nalezení centrálních sil (cca 200 stran)

KNIHA 2: O pohybu těles (De Motu corporum II): Pohyb v prostředí, Mechanika tekutin, vyvrácení teorie vírů (150 stran)

KNIHA 3: O systému světa (De Mundi Systemate): Snaha na základě pohybových zákonů ukázat systém světa, kosmologie. Aplikace poznatků na astronomické jevy (160 stran)

OBECNÉ SCHOLIUM: Newtonův komentář k výsledkům jeho teorie (8 stran)

Průvodce fyzika:

Definice a terminologické potíže

8 definic: hmotnost, hybnost, inherentní síla (vis insita) a 5 definic síly

Např.

V latinském originále vystupují termíny: *quantitas materiae*, **corpus, *massa*, **pondus**.**

B.Cohen pro překlad volil slova: *quantity of matter*, **body, *mass*, **weight**.**

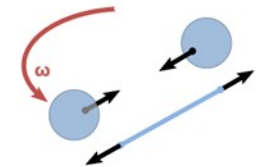
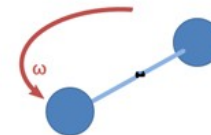
Náš (kompromisní) překlad: množství látky, **těleso, *hmota*, **váha**.**

Kruhovost Newtonovy definice „množství látky“

Pondus a gravitace

Prostor a čas nejsou explicitně definovány

Absolutní a relativní pohyb – vědro, koule spojené lankem

Axiomy čili Newtonovy zákony pohybu

Zákon 1 (setrvačnosti)

Corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus illud a viribus impressis cogitur statum suum mutare.

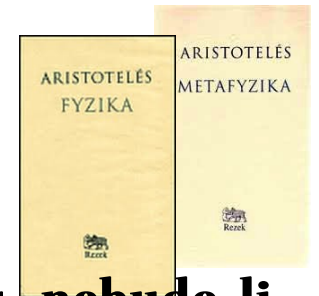
Každé těleso setrvává ve svém stavu klidu anebo rovnoměrného přímého pohybu, dokud ho vtištěné síly nedonutí změnit jeho stav.

Ve 4. knize Aristotelovy „Fyziky“:

„Nikdo asi nedovede říci, proč se něco, je-li uvedeno v pohyb, i někde zastaví.

Neboť proč spíše zde než tam?

A tak buď bude v klidu, nebo se do neomezena bude nutně pohybovat v prostoru, nebude-li něco silnějšího překážet.“

Existuje 9 verzí formulace „zákona „setrvačnosti“ ve III. vydání Principů Newton cíleně přechází od in linea recta k in directum.

THE BACKGROUND TO
NEWTON'S *PRINCIPIA*

*A Study of Newton's Dynamical Researches
in the Years 1664-82*

BY
JONN HERIOT

OXFORD
AT THE CLARENDON PRESS
1965

MS. II, Ax. 100.

A body once moved will always keep the same celerity, quantity and determination of its motion.

MS. VI, § 4.

et multo magis quod corporis sine impedimentis moti velocitas non dicit potest uniformis, neque linea recta in qua motus perficitur.

MS. VIII, Hyp. 1.

Bodies move uniformly in straight lines unless so far as they are retarded the rectilinear motion by some other force.

MS. IXc, Hyp. 2.

Corpus omne sola vi insita uniformiter secundum rectam lineam in infinitum progredi nisi aliquid extrinsecus impediatur.

MS. IXc, Lex 1.

Sola vi insita corpus uniformiter in linea recta semper pergere si nil impediatur.

MS. Xa, Lex 1.

Vis insita corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in linea recta nisi quatenus viribus impressis cogitur statum illum mutare.

MS. XI, Lex 1.

Corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus a viribus impressis cogitur statum suum mutare.

Zákon 2 (síly)

Mutationem motus proportionalem esse vi motrici impressae, fieri secundum lineam rectam qua vis illa imprimitur.

Změna pohybu je úměrná hybné vtištěné síle a nastává ve směru přímky, podél níž vtištěná síla působí.

Pokud nějaká síla působí pohyb, dvojnásobná síla způsobí dvojnásobný pohyb, trojnásobná síla trojnásobný pohyb, ať už je síla přiložena najednou nebo postupně. A pokud se tělo pohybovalo, nový pohyb (jelikož pohyb je vždy ve stejném směru jako působící síla) původnímu pohybu...

J. Newton

Newtonova formulace neobsahuje pojem zrychlení, je 1. zákon důsledkem 2. zákona?

Zákon 3 (vzájemného působení těles)

Actioni contrariam semper et aequalem esse reactionem: sive corporum duorum actiones in se mutuo semper esse aequales et in partes contrarias dirigi.

Proti každé akci vždy působí stejná reakce; jinak: vzájemná působení dvou těles jsou vždy stejně velká a míří na opačné strany.

Cokoliv co tlačí nebo táhne něco jiného je tím také tlačeno nebo taženo. Když kdokoliv zatlačí na kámen prstem, jeho prst je též tlačěn tímto kamenem

Forma všeobecného gravitačního zákona

1. KNIHA – pohyby bez odporu prostředí, formulace zákona pro centrální sílu, rozbor vlastnosti centrální síly

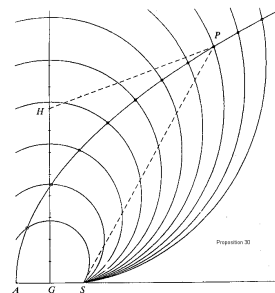
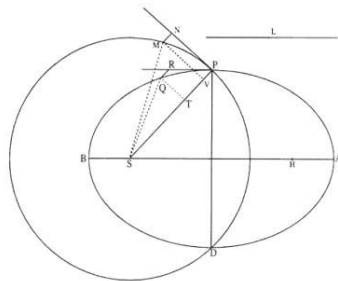
Dvě možnosti:

síla uměrná $\sim 1/r^2$ a síla úměrná $\sim r$

existují společné rysy obou případů.

Newton: „je to hodno pozornosti“, oba případy umožňují vytvořit homogenní a izotropní kosmologické modely

Dále zde Newton podává objasnění Keplerových zákonů, odvození časového průběhu trajektorie tělesa v centrálním poli, řeší přímou i inverzní úlohu a problém dvou těles.

DE

MOTU CORPORUM

LIBER PRIMUS.

SECTIO I.

De methodo rationum primarum & ultimarum, cujus ope sequentia demonstrantur.

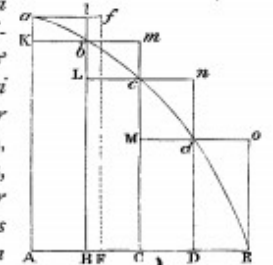
LEMMA I.

Quantitates, ut & quantitatum rationes, quæ ad æqualitatem tempore quovis finito constanter tendunt, & ante finem temporis illius propius ad invicem accedunt quam pro data quavis differentia, fiunt ultimo æquales.

SI negas; fiant ultimo inæquales, & sit earum ultima differentia *D*. Ergo nequeunt propius ad æqualitatem accedere quam pro data differentia *D*: contra hypothesin.

LEMMA II.

Si in figura quavis AacE, rectis Aa, AE & curva acE comprehensa, inscribantur parallelogramma quocunque Ab, Bc, Cd, &c. sub basi-bus AB, BC, CD, &c. æqualibus, & lateribus Bb, Cc, Dd, &c. figuræ lateri Aa parallelis contenta; & compleantur parallelogramma aKbl, bLcm, cMdn, &c. Dein horum parallelogrammorum, latitudo minuatur, & numerus augeatur in infinitum: dico quod ultimæ rationes quas habent ad se invicem figura inscripta

3. KNIHA

Pravidla filosofování, Phenomena (jevy), Propozice, Obecné scholium

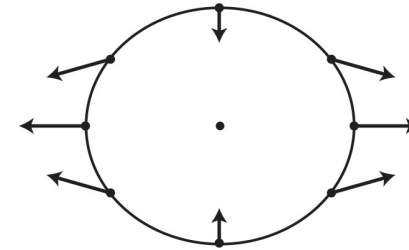
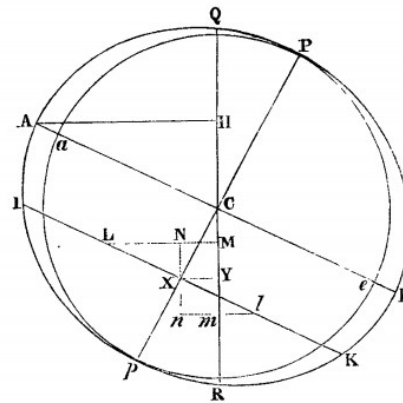
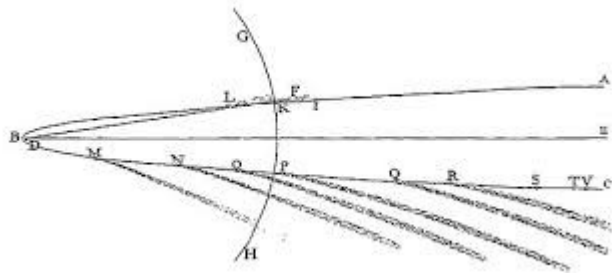
Aplikace gravitační teorie na pozorované jevy

Mořská dmutí přílivy a odlivy

Precese rovníkenností

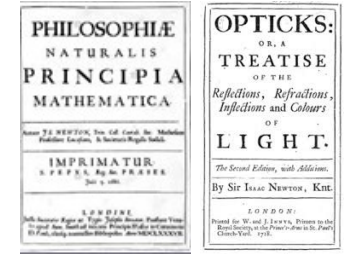
Pohyb komet

a další jevy

Pravidla pro filosofii

Snaha na základě stejných principů ukázat systém světa

Pravidlo 1

K vysvětlení přírodních jevů nemá být použito více příčin, než ty, které jsou pravdivé a dostatečné k vysvětlení jevu. Jak filosofové říkají: příroda nedělá nic zbytečně a více příčin je zbytečných, když stačí méně. Neboť příroda je prostá a nepotrpí si přepych nadbytečných příčin.

Pravidlo 2

Proto přírodním jevům stejného typu musíme, pokud je to možné, přiřadit stejné příčiny.

Např. dýchání lidí a zvířat, padání kamenů v Evropě a v Americe, světlo kuchyňského ohně a Slunce nebo odraz světla na Zemi a na planetách.

Pravidlo 3

Vlastnosti těles, které nelze ani zesílit ani zeslabit a které náležejí všem tělesům, na kterých lze provést experiment, mají být pokládány za obecné vlastnosti všech těles.

Pravidlo 4

Ve filosofii mají být pokládána tvrzení odvozená indukcí z jevů za pravdivá nebo téměř pravdivá bez ohledu na jakékoliv protichůdné hypotézy, dokud jiný jev neučiní tato tvrzení přesnějším nebo podléhajícím výjimkám.

Obecné scholium

Dosud jsem vyložil jevy nebes a pozemského moře prostřednictvím síly gravitace, ale **příčinu gravitace jsem zatím ještě neurčil**. Tato síla zajisté vzniká z nějaké příčiny, která proniká až do středu Slunce a planet bez toho, aby se její účinná síla zmenšovala.

Působí nikoliv úměrně množství povrchových částic ... (jak tomu obvykle je u mechanických sil), nýbrž **v úměře k množství látky**, a její působení se táhne všemi směry do nesmírných vzdáleností, přičemž vždy **ubývá s druhou mocninou poměru vzdáleností**.

Gravitace ke Slunci sestává z gravitací k jednotlivým částicím Slunce a se vzdalováním od Slunce ubývá přesně s 2. mocninou vzdálenosti až po dráhu Saturnu, což je zcela zřejmé z faktu, že **afélie planet zůstávají v klidu, i nejzazší komety mají tato afélie v klidu**.

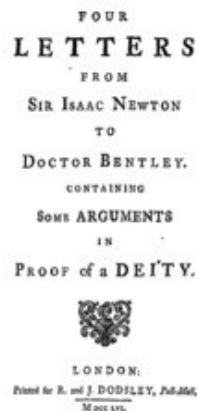
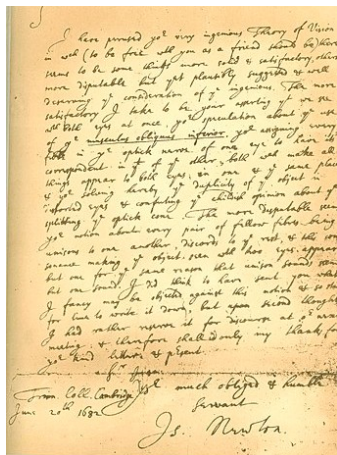
Proč má gravitace právě tyto vlastnosti, to jsem zatím na základě jevů vyvodit nedokázal, a **hypotézy si nevymýšlím** (*hypotheses non fingo*).

Cokoliv, co není vyvozeno z jevů, musíme nazývat hypotézou, a hypotézy, ať již metafyzické, fyzikální, ty týkající se skrytých vlastností (***qualitatum occultarum***) anebo mechanické nemají v **experimentální filosofii** místo.

V této filosofii vyvozujeme propozice (tvrzení) z jevů a zobecňujeme je indukcí. Nепrostupnost ... těles, zákony pohybu a gravitace byly nalezeny tímto způsobem.

Je dostatečné, že **gravitace vskutku existuje a působí podle zákonů**, které jsme vyložili, a dostačuje k [vysvětlení] pohybů nebeských těles a pozemského moře.

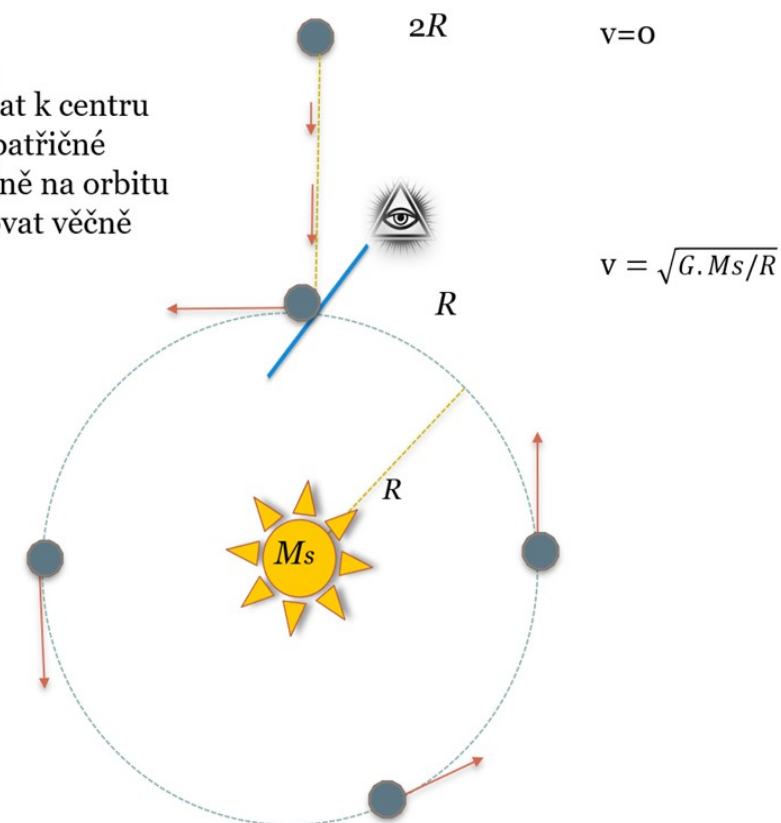
Dopisy Richardu Bentleymu

Platonský-Galileovský problém

Bůh:

- 1, v místě vzdáleném $2R$ od centra systému stvořil planety
- 2, do centra umístil Slunce,
- 3, nechal planetu volně padat k centru
- 4, jakmile planeta dosáhla patřičné rychlosti, odčtyl ji pružně na orbitu
- 5, po orbitě se bude pohybovat věčně

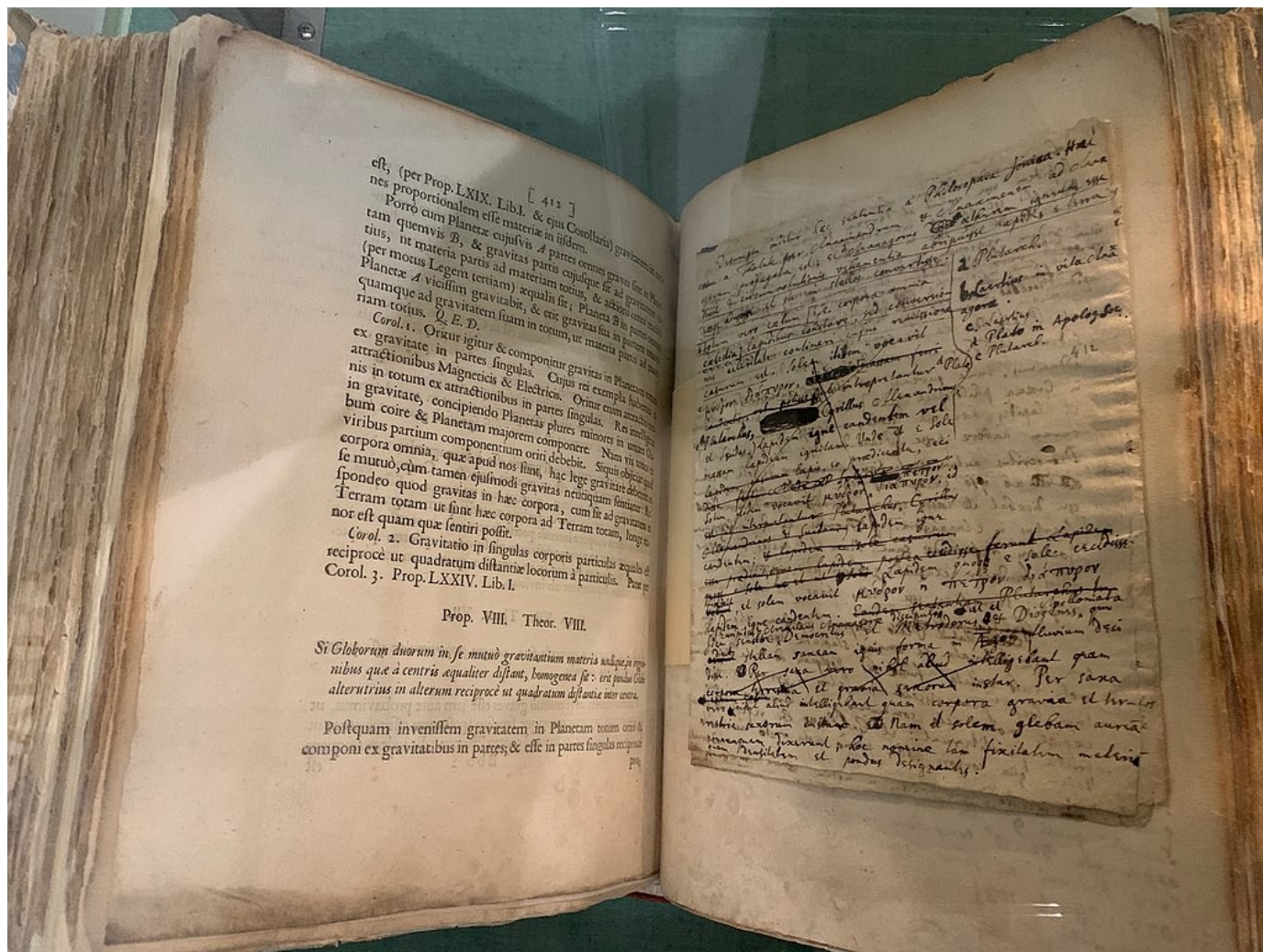
Polemika s Descartesovou vírovou teorií

Obhajoba víry v Boha

Konstatování, že příčina gravitace zůstává neznámá

čej by bylo možno odvodit za použití stejného druhu argumentace i ostatní přírodní jevy. **Isaac Newton v předmluvě k 1.vydání**

Newtonova osobní kopie prvního vydání

